

AZ ÁLLATVÉDELMI JOG HAZAI TÖRTÉNETE A BRIT MODELL TÜKRÉBEN*

THE HISTORY OF HUNGARIAN ANIMAL PROTECTION LAW IN CONNECTION WITH THE BRITANNIAN MODELL

Fazekas Fanni**

Abstract

The aim of the study is to present the history of animal protection law. In the first part of my research work I presented philosophical and theoretical foundations, including the most important views of those authors, dealt with the topic. In the second chapter I analysed the historical development of animal protection law in Great Britain. Great Britain was the country, where animal protection law appeared for the first time in the world.

In the 3rd part of the study I presented the development of the animal protection law in Hungary. In the summary I emphasized the differences and the similarities of the historical legal regulation in the examined countries.

Keywords: animal protection, civil organisations, historical aspect, legal regulation, comparative method

Kulcsszavak: állatvédelem, civil szervezetek, történeti szemlélet, jogi szabályozás, összehasonlító módszer

1. Elméleti alapok

Tanulmányom első részében az állatvédelmi jog rövid elméleti megalapozására kívánok fókuszálni. A téma részletes bemutatását megelőzően azonban az egyszerűbb megértés érdekében érdemes néhány alapfogalmat tisztázni, mint például maga az állat vagy az állatvédelem, valamint megállapítani, hogy mely állatokat kell védenie az embernek és a társadalomnak.

1.1. Mi is tehát az állat?

A természeti népek számára az állatok a transzcendens létező megtestesülései voltak. Ha az indián kultúrákat vizsgáljuk, látható, hogy a népek gyakran egész mivoltukat egy-egy állati teremtményhez kötik (ezek a totemállatok). Tehát a természeti népek számára az állatok már a kezdetekkor sem tárgyak, hanem létező, lélegző, mágikus lények voltak, akik tiszteletet érdemeltek. Ahogy az emberiség egyre többet tudott meg a világról és a benne létező dolgokról, élőlényekről, a kezdeti felfogásoknak a helyét elkezdte átvenni a mai világban fénykorát élő, sokkal materialistább felfogás az állatokról. Transzcendens lényekből dolgokká váltak. A jog világában az állatok a tulajdonjog szabályozási körébe estek, és mint „dolgok” kerültek

* A tanulmány a Magyar Jogász Egylet Ösztöndíjprogram támogatásával készült.

** Fazekas Fanni, első évfolyamos nappali tagozatos joghallgató, ME Állam- és Jogtudományi Kar; ffanni0714@gmail.com; Konzulens: Jámbor Adrienn, PhD adjunktus, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Államtudományi Intézet, Alkotmányjogi Tanszék.

meghatározásra.¹ Az 1975. évben a Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete által összeállított értelmező kéziszótár szerint az állat olyan élőlény, melynek idegrendszere, mozgásszervei és érzékszervei vannak. Érző és mozgó lény.²

1.2. Mit értünk állatvédelem alatt?

Az 1975-ben kiadott értelmező kéziszótárban az állatvédelem szóról csak annyi tudható meg, hogy az állatvédelem a hasznos állatok intézményes, illetve társadalmi védelme. Ezzel kapcsolatban megfigyelhető egyfajta ellentmondás a szótárban, hiszen az állat fogalmánál egy meglehetősen felvilágosult definíciót közöl, míg az állatvédelem kapcsán azt kizárólag a hasznos állatokra érti. Hogy melyek a hasznos állatok, azt nem definiálja. „Az állatvédelem tulajdonképpen az állatvilágot különböző irányokból fenyegető veszélyekkel szembeni óvó tevékenységek foglalata.”³

Az állatvédelemnek több formáját különböztethetjük meg. A 18. századig uralkodót, miszerint az állatokkal szemben elsődlegesen közvetett kötelezettségeink vannak. Azaz egyetlen állatot sem kínozhatunk, mert ezáltal mások tulajdonát károsítjuk meg és az emberi erkölcsösség eldurvulásához járulunk hozzá. Ezzel ellentétben az etikus állatvédelem az állatok szenvedéséhez és érzékelési képességéhez igazodik, és az alaptétele, hogy erkölcsileg nem megengedett az állatok jólétét szükségtelenül korlátozni.⁴ Az állatvédelmi tevékenység az emberek és az állatok viszonyának alakulásával függ össze. A házasítás folyamán a házasított állatok tartása szükségképpen együtt járt bizonyos védelmi jellegű tevékenységekkel, hiszen az állatokról gondoskodni is kellett. E gondoskodás folyamata a kezdetlegességtől a máig kialakult szintig hosszú utat tett meg.⁵

Az állatvédelem képviselőit gyakran foglalkoztatja a kérdés, hogy tehetünk-e különbséget abban, hogy mely állatokat védjük és melyeket nem, illetve. Egyes állatvédők azt állítják, hogy minden állat egyenlő, míg a másik álláspont képviselői szerint erre a kérdésre nem adható konkrét válasz. Ha elfogadjuk az első állítást, az azt jelenti, hogy ugyanolyan mértékben kellene védenünk a csimpánzokat, a kutyákat, a százlábúakat, a meztelen csigákat és az amőbákat is.⁶

Az állatok erkölcsi státusának megítélése világszerte főként a vallás és a filozófia tárgyköréhez kapcsolódik, de más tudományok is alakítják ezzel kapcsolatos nézeteiket. Több neves filozófus és tudós is foglalkozott ezen témával. Ha egy állatnak van erkölcsi státusza, akkor az a maga jogán rendelkezik erkölcsi jelentőséggel is.⁷

Arisztotelész, számos állattani írás szerzője, alkotott egy elméletet arról is, hogy mi különbözteti meg az állatokat más élőlényektől. A „lélek” alatt azt értjük, ami felelős az életfunkciók működéséért, egy ún. biológiai vagyon. A növényeknek vegetatív lelkük van, amely a növekedésért, táplálkozásért és a szaporodásért felel. Ezzel szemben az állatoknak érzékeny lelkük van, mely a helyváltoztatást és az észlelést teszi lehetővé, nem mellesleg emlékek és elképzelések is elérhetőek számukra.⁸ Arisztotelész tehát érvekkel támasztotta alá,

¹ EMBERSICS Judit: Az állatvédelem kialakulása és történeti áttekintése. *Iustum Aequum Salutare*, 4 (2016), 217. [15_Embersics_IAS_2016_4.pdf \(ppke.hu\)](#)

² EMBERSICS: i. m. 218.

³ Uo.

⁴ Arianna FERRARI - Klaus PETRUS: *Lexikon der Mensch-Tier-Beziehungen. Human-Animal Studies*, 2015/1. 369.

⁵ PAULOVICS Anita: *Állatvédelem az EU jogharmonizáció tükrében*. Virtuóz Kiadó, Budapest, 2002, 14.

⁶ JÁMBOR Adrienn: *A kedvtelésből tartott állatok jogi védelme*. PhD értekezés, 2016, 18.

⁷ Uo. 19.

⁸ FERRARI - Klaus PETRUS: i. m. 355.

hogyan az állatok képesek az érzékelésre, de hiányzik az értelmük, így a természet rangsorában mindenképpen az ember alatt foglalnak helyet.⁹

Már az ókori görögök között is akadtak azonban olyanok, akik erről másképpen vélekedtek, mint például Püthagorasz, aki szerint az állatok akár egykor élt embertársaink megtestesülései, más néven reinkarnálódott alakjai lehetnek.¹⁰

Szent Ágoston és Aquinói Szent Tamás azt hangsúlyozták, hogy értelem hiányában az állatok alacsonyabb rendűek az embereknél.¹¹

René Descartes a természet részét képező állatokat élő gépeknek, óraműveknek tekintette, amelyek a gondolatok mellett az érzelmek híján is vannak. „Fájdalom nem létezik lélek nélkül.” – állította Descartes. Szerinte az állatok nem rendelkeznek lélekkel, ebből következik, hogy nem képesek a fájdalmat megtapasztalni.¹²

Többek között Thomas Hobbes, John Locke és Immanuel Kant is felruházták az állatokat az észlelés és érzés képességével, de tagadták, hogy lenne például felfogóképességük.¹³

Locke egyéni jogokról szóló ötlete óriási befolyással bírt még ott is, ahol ezeket egyáltalán nem tisztelték és végül úgy hivatkozták, mint egy modellt arról, ahogyan kinézne valami, aminek vannak jogai.¹⁴

Jeremy Bentham elítélte és emberi zsarnokságnak tekintette az állatok bármiféle bántalmazását, valamint a szenvedést okozó állatkínzást is. Az utilitarizmus atyja, aki egyben az állatvédelem apostolának is tekinthető, egy alapelvet tett meg minden morális értékelés alapjává: azt, hogy egy tett eredménye milyen mértékben minősül örömforrásnak más lények számára.¹⁵

„*Introduction to the Principles of Morals and Legislation*” című művében Bentham arra az álláspontra helyezkedett, hogy amennyiben megvizsgálunk egy társadalmat egy adott történelmi időszakban, akkor nincs olyan indok, amely alátámaszthatná, hogy az állatokat ne részesítsük jogi védelemben. Álláspontja szerint az állatoknak az a jellemzője ad létjogosultságot jogi védelmükre, hogy képesek szenvedni.¹⁶

Arthur Schopenhauer mondása, hogy az ember a világ ördöge, s az állatok a kínozott lelkek.¹⁷

Az állatokról való gondolkodásban a modern természettudomány fejlődéséhez vezető út legfontosabb szakaszát Charles Darwin munkássága jelentette, aki evolúciós elméletben igazolta, hogy az ember más állatfajokból fejlődött ki. Az emberek és az állatok képességei mértéküket tekintve igen, jellegüket tekintve azonban nem különböznek. Bár a nyugati szemlélet általában kevésbé becsüli az állatokat, mégis a nyugati világban kezdődtek meg először az állatok jogainak tisztázására irányuló mozgalmak.¹⁸

⁹ Uo.

¹⁰ David DEGRAZIA: Az állatok jogai. Magyar Világ Kiadó, 2004, 11.

¹¹ Uo. 12.

¹² Boris HENNIG: René Descartes, p. 8. descartes.pdf (borishennig.de).

¹³ David DEGRAZIA: i. m. 13.

¹⁴ Tibor R. MACHAN: Do animals have rights? Public Affairs Quarterly, 1991/2. 163. [Do Animals Have Rights? on JSTOR](#)

¹⁵ GYÖNGYÖSI Zoltán: Az állatok joga és jogalanyisága. Jogi Fórum, 2005, 4.

¹⁶ David FAVRE – Vivien TSANG: The Development of the Anti-Cruelty Laws During the 1800's. Detroit College of Law Review, 1993. <https://www.animallaw.info/article/development-anti-cruelty-laws-during-1800s#The%20British%20Set%20the%20Stage>

¹⁷ Edgar DAHL: Das Tier in der Ethik Schopenhauers. Schopenhauer Jahrbuch, 1998. [1998_Dahl.pdf \(uni-mainz.de\)](#)

¹⁸ DEGRAZIA: i. m. 14-16.

Ezek az előzmények nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy az ausztrál filozófus, Peter Singer 1975-ben megjelent „*Animal Liberation*” című munkájában – véleményem szerint – forradalmian új szemléletet képviselt az állatok morális és jogi státuszát illetően. A mű megjelenését követően az állatvédelmi mozgalmak fellendültek, és külön mozgalom alakult „*Animal Liberation Movement*” elnevezéssel, melynek azután egyre több országban voltak követői, illetve tagszervezetei. Singer könyve forradalmasította az állatokról való etikai gondolkodást. Kiterjedt állatfelszabadító mozgalmat hívott életre, és érezte hatását az állatvédelmi törvényekben is.¹⁹ Az Európai Unióban 1999-ben elfogadott, és 2012-től érvénybe lépett jogszabály, amely tiltja, hogy a tojásüzemek a lehető legkisebb ketrecekben tartsák a tyúkokat, annak a megdöbbentő leírásnak is köszönhető, amit Singer a tojóketrecesorokban tartott tyúkok sorsáról adott.

Singer szerint az érzőképeség határa az egyetlen védhető határvonala a mások érdekeivel való törődésnek.²⁰ Ha el akarjuk kerülni az emberi faj sovinizmusát – állapítja meg a szerző –, akkor el kell fogadnunk, hogy a minden lényeges szempontból hasonló lényeket hasonló mértékben illet meg az élethez való jog, és pusztán az a tény, hogy valaki a mi fajunkhoz tartozik, e jog szempontjából morálisan nem lehet lényeges kritérium.²¹ Véleményem szerint Singer a fentiekben röviden ismertetett viszonylag radikális nézeteivel akár egyetértünk, akár vitatjuk, az mindenképpen megállapítható, hogy lendületet adott az állatvédelemmel kapcsolatos problémák előtérbe kerülésének, és ennek eredményeként az állatvédelmi jogszabályok későbbi, folyamatos megreformálásának.

2. A brit állatvédelmi jog fejlődése

2.1. Az állatvédelmi jog fejlődése a törvény megalkotása előtt

Az angol állatvédelmi jog fejlődése a 19. századtól indult meg. A 18. században a hétköznapi emberek még közömbösek voltak az állatok szenvedése iránt.

A 18. századi Angliában a mezőgazdaság mellett a haszonállatok tartása volt meghatározó. Ezeket az állatokat elsősorban húsupért tartották. 1726-ban Londonban körülbelül százezer marhát, ugyanennyi borjút és hatszázezer bárányt vágtak le. A lovak és szamarak az élet több területén is jelen voltak: így például szerepet játszottak a mezőgazdaságban, a hadseregben, valamint az ipar és a kereskedelem területén. Sok állat azonban a szórakozás középpontjába került. Míg a vadászat és a lóversenyek az arisztokrácia körében, addig az állatviadatok különböző formái a társadalom alacsonyabb rétegei körében váltak elterjedté.²²

Anglia volt az első olyan ország, amely törvényi rendelkezésekkel szabályozta az állatok jólétét. 1800. április 3-án került tárgyalásra a brit parlamentben egy, a bikaviadatok tiltását kezdeményező törvényjavaslat.²³ A törvény kezdeményezője a bikaviadatok kegyetlensége mellett azt hangsúlyozta, hogy a dolgozó munkások gyakran hetekre is elhagyták a munkájukat azért, hogy részt vegyenek ezeken az eseményeken. A javaslat azonban ellenséges fogadtatásban részesült. Legnagyobb ellenzője William Windham parlamenti képviselő szerint a parlamentnek csak ünnepélyesen elfogadott törvényeket kellene hoznia, nem pedig jelentéktelen, helyi igényeket kielégítő törvényeket. Windham a szegény emberek szabadsága

¹⁹ KOVÁCS József: Előszó a magyar kiadáshoz. In: Peter SINGER: Az állatok felszabadítása. Oriold és társai kiadó, Budapest, 2019, 15.

²⁰ Peter SINGER: Az állatok felszabadítása. Oriold és társai kiadó, Budapest, 2019, 8.

²¹ Uo. 18.

²² Uo. 26.

²³ JÁMBOR Adrienn: Első lépések a brit állatvédelmi jogban. Doktoranduszok Fóruma, Miskolc, 2015, 140.

ellen irányuló támadásként mutatta be a javaslatot, amely üldözi ennek a társadalmi rétegnek a tradicionális szokásait. Mindezek hatására a törvényjavaslat végül nem került elfogadásra.²⁴

1809 fontos dátum az állatvédelem történetében. Arthur Broome megpróbált alapítani egy állatvédelmi egyesületet Liverpoolban. Ettől az időponttól kezdve jogilag bejegyzett egyesületként működött a „*Society for Cruelty Against Animals*”. Sajnos azonban az egyesület rövid időn belül 300 font összegű adósságot halmozott fel, így az irodáját be kellett zárni.²⁵

Egy lényeges előrelépést jelentő törvényjavaslatot 1809-ben Thomas Erskine nyújtott be a Lordok Házába. Álláspontja szerint az állatokat a kegyetlen bántalmazásokkal szemben védelemben kell részesíteni, mivel országszerte napi szinten számtalan esetben fordulnak elő állatkínzások, melyek jogi védelem nélkül nem szüntethetők meg. Javaslatára szerint vétséget követ el az – beleértve az állat tulajdonosát is –, aki rosszindulatúan megsebez, szándékosan kegyetlenül vagy más módon bántalmaz lovat, szamarat, ökröt, juhot vagy sertést. Javaslatában tehát már nem csak a bikaviadatok megszüntetését, hanem a törvényen alapuló általános állatvédelmet hangsúlyozta. A Parlament azonban sajnálatos módon ezt a javaslatot sem támogatta.²⁶

Az állatvédelem ügyének újratárgyalása 1821-ben került ismét napirendre. Richard Martin képviselő ekkor terjesztett a parlament elé egy újabb állatvédelmi törvényjavaslatot, amely a lovakkal és más állatokkal szembeni kegyetlen bánásmód megakadályozását tűzte ki célul. A parlament azonban a korábbiakkal hasonló indokkal ezt a törvényjavaslatot is elutasította. Mégis egyfajta előrelépésként értékelhetjük, hogy ekkor a képviselők egy része már a javaslat támogatása mellett tette le voksát, az Alsóház megszavazta a javaslatot, sajnos azonban a Lordok Háza előtt elbukott. Richard Martin 1822. május 24-én ismét benyújtotta a javaslatot, amely immáron törvényerőre emelkedett. Ez volt az első jogszabály, amelynek célja az, hogy megakadályozza az állatokkal szembeni kegyetlen magatartásokat. Richard Martin képviselő 1823 májusában kezdeményezte, hogy a törvény tilalmazza a bika- és állatviadalkat is. 1824 februárjában megpróbálta kiterjesztetni a törvény hatályát a kutyákra, macskákra, majmokra és más állatokra is. Ugyanazon a napon javaslatot terjesztett elő a medve viadalkok, valamint más kegyetlen sportok tilalmára vonatkozóan.

1824-ben Arthur Broome meghívta néhány barátját, és az ír származású Richard Martint abból a célból, hogy egyeztessék az állatvédelem fejlesztésének kérdését. A meghívottak között néhány képviselő is jelen volt, továbbá a nemesi származású William Wilberforce, aki kiemelkedő közösségi érzéssel rendelkezett. Egy bizottságot alapítottak abból a célból, hogy felügyeljék a jogszabályok rendelkezéseinek betartását.²⁷

1825 februárjában ismét a medve-, borz és kutyaviadalkok ellen emelte fel hangját, és a következő hónapban szankcióként pénz- és börtönbüntetés kiszabására tett javaslatot. 1826 áprilisában az ő kezdeményezése alapján került bevezetésre az ebek védelméről szóló törvény. 1835-ben a törvényt módosították és az állatkínzás tilalmát minden kedvtelésből tartott állatra kiterjesztették.²⁸ Richard Martin maga köré gyűjtött egy humanitárius nemesekből álló csoportot, amelyhez csatlakozott William Wilberforce és az anglikán lelkész, Arthur Broome, akik javaslatot tettek egy társaság létrehozására, amely fellép az állatokkal szemben durva bánásmódot alkalmazók ellen, és megnyeri a közvélemény támogatását az ügyhöz. 1824 június

²⁴ JÁMBOR: A kedvtelésből tartott... i.m. 27.

²⁵ PAULOVICS Anita: Civil Organizations in Animal Protection. Sectio Juridica et Politica, Miskolc, Tomus XXII. (2004), 303.

²⁶ Mike RADFORD: Animal Welfare Law in Britain. Regulation and Responsibility, Oxford University Press, 2001, 33-35.

²⁷ PAULOVICS: Civil Organizations... i.m. 303.

²⁸ JÁMBOR: A kedvtelésből tartott... i.m. 28.

24-én e kezdeményezés eredményeként megalakult az „*Állatkínzás Megelőzéséért Működő Egyesület*”, a Society for the Prevention of Cruelty for Animals (a továbbiakban: SPCA). Az SPCA elsősorban a felső- és középosztály tagjai számára volt vonzó, így egyre erősödött, és növekvő politikai befolyásra tett szert, így az 1930-as évektől kezdődő törvénymódosítások sikeréhez nagyban hozzájárult. 1854-ben az SPCA kezdeményezésére erős lobbiját latba vetve sikerült elérni az állatkínzás fogalmának egy, a korábbinál sokkal kiterjedtebb jogi védelmét. Működésének első évtizedeiben az SPCA több száz, illetve ezer publikációt jelentetett meg, állatkórházakat alapított, ambuláns ellátást szervezett a sérült állatok számára, továbbá menhelyeket kutyák és macskák elhelyezésére. Ezek a teljesítmények végül elnyerték Viktória Királynő elismerését és támogatásával a szervezet Királyi Egyesület elnevezést kapott (Royal Society for the Prevention of Cruelty for Animals (a továbbiakban: RSPCA)).²⁹

Az 1860-as években az RSPCA zavaros időket élt, amikor előtérbe került a vitatott kérdés, amely az Atlanti-óceán mindkét partján vihart kevert, nevezetesen az élő állatokon végzett kísérletek embertelensége. Az élveboncolás problémája a brit humanitáriusokat is két szembenálló táborra osztotta. Voltak, akik helyeselték a módszer alkalmazását a modern orvostudomány fejlődése érdekében, és ezért csak az e körön kívül eső élveboncolás kérdésének jogi szabályozását támogatták. A másik csoportba tartozók rendíthetetlenül elleneztek az ilyen állatkísérletek minden formáját, és azt követelték, hogy azonnal vessenek véget minden ilyen gyakorlatnak. Az RSPCA vezetői végül a konzervatívabb megoldás mellett álltak ki, és 1870-ben a szervezet lobbijának tevékenységének eredményeként elfogadásra került egy törvény, amely szabályozta, de nem minősítette minden esetben jogsértőnek az élveboncolást.³⁰ Részben a társadalom megosztottságának eredményeként 1875-ben Frances Power Cobbe megalakította az első kifejezetten élveboncolás elleni civil egyesületet „*Victoria Street Society*” elnevezéssel. 1876 tavaszán megalapításra került a London Anti-Vivisection Society és az Association for the Total Suppression of Vivisection elnevezésű civil szervezetek, amelyek részt vettek az állatvédelmi törvény állatkísérletekre vonatkozó rendelkezéseinek módosításával kapcsolatos javaslat előzetes vitájában.³¹ Az állatkínzással kapcsolatos törvény 1876-tól minden kutatónak előírta az évente szükséges engedélyezési programot, jogellenessé minősítette az ugyanazon az állaton altatás nélkül végzett többszörös kísérletet, és felhatalmazást adott a kormánynak elfogadható paraméterek kidolgozására, különösen a fájdalommal járó kísérletek esetében. A valóságban azonban a jól szerveződött orvostudományi közösség olyan szintre gyengítette a törvénybe foglalt rendelkezések érvényesülését, hogy a végső eredmény tekintetében maguk az RSPCA vezetői is csalódásuknak adtak hangot.

Az állatvédelem jogi szabályozásának következő lényeges lépését az állatkínzás megelőzéséről szóló 1849. évi törvény hatályba lépése jelentette. A törvény több jelentős változást hozott az állatvédelem jogi szabályozásában. Meghatározta az állatokkal való bánásmód olyan típusait, amelyeket bűncselekménnyé minősített. Ilyenek voltak: az állat verése, rossz tartási körülmények, az állat képességeit meghaladó teljesítményre kényszerítése, és az állatkínzás. Az utóbbinak két típusa volt: az állat bántalmazása és az állat halálát okozó bántalmazása. A törvény kimondta továbbá, hogy a bűncselekmény megállapításához már nem szükséges az elkövető szándékos magatartása. Ez a jogszabály a korábbiakhoz képest kiterjesztette a felelősségre vonás lehetőségét, ugyanis a tényleges elkövetőkön kívül harmadik személyek (pl. tulajdonos) is felelősségre vonhatók voltak felbujtásért.

²⁹ Diane L. BEERS: *The History and Legacy of Animal Rights Activism in the United States*. Ohio University Press, Athens, Ohio, 2006, 22.

³⁰ BEERS: i. m. 12.

³¹ Francis Power COBBE: *Animal Welfare & Anti-Vivisection 1870-1910: nineteenth-century Woman's Mission*. (Ed.: Susan Hamilton) Routledge, London – New York, 2004. 33.

A törvény hatálya a védendő állatfajok körét is kiterjesztette, ugyanis kiterjedt lovakra, bikákra, ökrökre, tehenekre, szamarakra, bárányokra, juhokra, kecskékre, malacokra, kutyákra, macskákra és minden más állatra is.³² Úgy gondolom, hogy a fent említett törvény további előrelépést hozott, mivel mind a védendő állatok körét, mind az elkövetési magatartásokat, mind pedig az elkövetői kört kiszélesítette. Ennek eredményeként az állatok védelmére vonatkozó jogi szabályozás szigorúbbá vált.

2.1. Az első brit állatvédelmi törvény

A brit állatvédelem jogi szabályozása terén a következő fontos előírásokat az 1911-ben elfogadásra került állatok védelméről szóló törvény jelentette, amely hatályon kívül helyezte az állatkínzásra vonatkozó összes korábbi jogszabályt. A törvény hatálya immár kiterjedt a fogságban tartott állatokra is. A jogszabály kimondta, hogy az, aki nem gondoskodik megfelelően a háziállatokról és a fogságban tartott állatokról, bíróság elé állítható.³³ A törvény deklarálta, hogy ha a bíróság az előtte folyamatban lévő ügyben lefolytatott bizonyítási eljárás adataiból azt állapítja meg, hogy a megkínzott állat további életben tartása még nagyobb kegyetlenség lenne, akkor az állat tulajdonosának beleegyezése nélkül is elrendelheti az állat elpusztítását. Ha az állat tulajdonosa tiltakozik az állat elpusztítása ellen, akkor kizárólag állatorvos előzetes meghallgatása után hajtható végre a bíróság döntése. A törvény tartalmazott egy tulajdonjogot korlátozó rendelkezést is: a bíróság azt az állatot, amellyel kegyetlenül bántak a tulajdonosától elkobozhatta, és az ilyen állattal a fennálló körülmények alapján belátása szerint rendelkezhetett. A jogszabály a bántalmazó tevékenységek körét tovább bővítette, ezek közé sorolta az állatok megrúgását, halálra hajszolását, megrémisztését és vadítását is. A bűncselekmény szándékos és gondatlan elkövetését egyaránt büntetni rendelte. A törvény szabályozási körébe vonta az állatviadalok, a mérgező és káros gyógyszerek és hatóanyagok állatnak történő beadásával kapcsolatos szankciókat, továbbá bűncselekménnyé nyilvánította az állaton kellő gondosság és körültekintés nélkül végzett beavatkozásokat és rendelkezett a vágóhidakról is. Állatkínzás esetén alkalmazható szankciók: pénzbüntetés és szabadságvesztés büntetések voltak.³⁴

E jogszabály közel egy évszázadig volt hatályban változatlan tartalommal. 2006-ban lépett helyébe az új állatjóléti törvény³⁵, mely a védendő állatok körét lényegesen kiterjesztette. Míg az 1911-es állatvédelmi törvény kizárólag a haszonállatok tekintetében írta elő a gondossági kötelezettséget, addig a 2006-os állatjóléti törvény azt a kedvtelésből tartott állatokra is kiterjesztette. Az állatjóléti törvény legfontosabb rendelkezései között szerepel az állatok gazdáját terhelő gondossági kötelezettség, valamint az állatok alapvető szükségleteinek kielégítése – mint étellel és vízzel való ellátása. A törvény továbbá meghatározza azt is, hogy az állatoknak megfelelő állatorvosi ellátást és környezetet kell biztosítani.³⁶

Összességében megállapítható, hogy a brit állatvédelmi jog fejlődése már korán megkezdődött és a maga időszakában fejlődést jelentett, a későbbiekben pedig más országok számára jelentős mintául szolgált.

³² JÁMBOR: A kedvtelésből tartott... i.m. 29.

³³ Rebecca F. WISCH: Brief Summary of United Kingdom Animal Law. 2010. http://www.animallaw.info/topics/tabbed_nonus/spunitedkingdom.htm#top

³⁴ JÁMBOR: A kedvtelésből tartott... i.m. 30.

³⁵ Animal Welfare Act 2006

³⁶ WISCH: i. m.

3. A hazai állatvédelmi jog fejlődése

A 18. század folyamán került sor a vadászat és madarászat szabályozására III. Károly 1729. évi dekrétumának 22. cikkelyében, mely rögzítette, hogy bármely nem-nemesnek és nem-honosítottak Ulászló 5. dekrétumának XVIII. cikkelyében (azoknak a büntetése, akik a szőkevény jobbágyokat befogadják, s nem akarják visszaadni) kijelölt büntetés terhe alatt, tiltva van az agarak és vizslák tartása. A törvénycikk a földesuraknak és nemeseknek tiltotta a Sinkorán nevű angol vadászkutyák tartását és az azokkal való vadászat üzését. E szabály indoka az volt, hogy a mezőkön a vetésekben a vadászattal okozott károkat jobban el lehessen kerülni.³⁷

A hazai egyedkímélő állatvédelem eszméjének kezdete az 1800-as évek első feléig nyúlik vissza. Az 1848-as szabadságharc és az azt követő korszak idején az állatvédelem eszméje háttérbe szorult és csak az 1870-es években került újra előtérbe. 1870-ben megalapították a Pesti Állatvédő Egyesületet, amely kezdetben nagy aktivitással bírt, az évek során azonban szervezet jelentősége rohamosan visszaesett.

3.1. A civil szervezetek szerepe a hazai állatvédelem kialakulásában

Az állatvédelem kérdésének előtérbe kerülésében fontos szerepet töltöttek be az állatvédő egyesületek, mint ahogy az Angliában is történt. Az állatvédelmi eszme hazánkban is jó talajra talált. 1820-ban a „*Tudományos Gyűjtemény*”, 1842-ben pedig a „*Mezei Naptár*” közölt állatvédelmi témájú írásokat.³⁸ Pesten dr. Balogh Pál kezdeményezésére alakult meg 1845-ben az első állatvédő egyesület, amely végül nem fejtett ki tényleges tevékenységet. 1883-ban Herman Ottó, Királyi Pál, Werther Albin és Fenyvessy Ferenc létrehozta az Országos Állatvédő Egyesületet, melynek fő tevékenységeit azonban Herman Ottó gyakorolta. Herman Ottó állatvédelem iránti elhivatottságát bizonyítja az is, hogy 1883-ban egy kiadványt szerkesztett „*Az állatok védelme*” címmel. „*Az állatok joga*” című fejezetben az állatok jogait a természet és a társadalom szempontjából vizsgálta, abból a célból, hogy később a társadalomra alkalmazhassa. „... azt a szolgálatot és azt a szerepet, melyet az állatok a természetben végeznek, másként kell tekinteni, mint az önzés szempontjából, és ha másképp tekintjük, világosan fogjuk látni azon jogosultságot, mely az alsóbbrendű szervezeteket, tehát az állatokat megilleti.”³⁹ A Herman Ottó által szerkesztett kiadványban Végh Arthur külön fejezetben mutatta be az állatvédelem helyzetét Angliában.⁴⁰ Úgy gondolom, hogy ez is bizonyítja, hogy az angol állatvédelmi jog és a brit állatvédő civil szervezetek már az 1880-as évek elejétől fontos mintaként szolgáltak, mind a hazai állatvédelmi jog szabályozásának alakításában, mind pedig a magyarországi állatvédő társadalmi szervezetek számára. Az egyesület célja az volt, hogy a főváros területén megakadályozza az állatkínzásokat, és az állatok számára élhetőbb állapotokat teremtsen. Ezen törekvések visszhangra is találtak, hiszen a főváros szabályrendeletben írta elő az élelmezésre szolgáló kisebb élő állatok kellő etetését, itatását, valamint azok szállítási módját is. Az egyesület érdeme az is, hogy betiltották a bikaviadalkot

³⁷ JÁMBOR Adrienn: Az állatvédelem jogi szabályozásának története hazánkban. Doktoranduszok Fóruma, Miskolc, 2012. 81.

³⁸ ZOLTÁN Ödön: Az állatvédelem jogi rendje. Közigazgatási és jogi könyvkiadó, Budapest, 2000. 44.

³⁹ HERMAN Ottó: Az állatok joga. in: Az állatok védelme. A Budapesti Állatvédő Egyesület II. kiadványa (szerk.: Herman Ottó) Franklin-Társulat Könyvnyomdája, Budapest, 1883. 9.

⁴⁰ Lásd részletesen: VÉGH Arthur: Az állatvédelem az angoloknál. in: Az állatok védelme. A Budapesti Állatvédő Egyesület II. kiadványa (szerk.: Herman Ottó) Franklin-Társulat Könyvnyomdája, Budapest, 1883. 71-76.

szervezését, valamint megtartását.⁴¹ Az egyesület működése hamarosan kiterjedt az egész országra, egyre több vidéki állatvédő egyesülettel lépett szövetségre.

Az egyesület fő céljai a következőkben foglalhatók össze:

- a) állatvédelmi felügyelet és ellenőrzés
- b) állatmenedékházak működtetése és az odakerült állatok gondozása
- c) a hasznos madarak téli táplálása
- d) az állatvédelmi kihágásokra vonatkozó feljelentések közvetítéses elintézése
- e) egyes esetekben a beteg állatoknak ingyenes segélynyújtás⁴²

Az Országos Állatvédő Egyesület megbízásából K. Nagy Sándor királyi ítéletábrai bírósági, az Országos Állatvédő Egyesület elnöke 1898-ban megírta az „Állatvédők Törvénykönyve” című munkáját.⁴³

Véleményem szerint e kiadvány az állatvédelmi jognak további fejlesztése szempontjából is kiemelkedő jelentőséggel bír, mivel egybegyűjtötte az összes állatvédelemre vonatkozó törvényt és rendeletet. Másrészt a jogalkalmazók számára (községi bírák, rendőrök) is komoly segítséget nyújtott, hiszen egy helyen találhatták meg az állatvédelemre vonatkozó viszonylag bonyolult szabályok összességét.

Az Országos Állatvédő Egyesület 1937-től „*A Magyar Állatvédők Országos Egyesülete*” elnevezéssel folytatta működését. Sajnálatos módon a II. világháború, és az azt követő időszak borzalmi miatt az állatvédelem ügye háttérbe szorult, és csak később kezdett újraéledni.⁴⁴

Az egyesület 1967-ben szerveződött újjá, amikor jelentős anyagi és erkölcsi támogatást kapott az államtól, az akkori Földművelésügyi Minisztériumtól, ami a felügyeleti szerve volt. Alapvető célja akkor és azóta is a küzdelem az állatok és az élővilág egészségéért, segíteni azt, hogy az állatbarát magatartás az iskolai nevelés részévé váljon, és elérni azt, hogy e magatartás alapvető szabályait törvények rögzítsék.⁴⁵

3.2. Állatvédelmi rendelkezések a 19. századi büntetőjogban

Első írott büntető törvénykönyvünk, az 1878. évi V. törvénycikk (Csemegi-kódex), a bűncselekmények – súlyuk szerinti – hármas felosztását követte. Az ún. trichotóm rendszer szerint megkülönböztettek bünteteket, vétségeket és kihágásokat. Ez utóbbiakat a kihágásokról szóló Büntető-törvénykönyv, az 1879. évi XL. törvénycikk (a továbbiakban: Kbt.) tartalmazta.⁴⁶ A Kbt. 86. §-a szerint „*aki nyilvánosan, botrányt okozó módon állatot kínoz, vagy durván bántalmaz, úgyszintén aki az állatkínzás ellen kiadott rendeletet vagy szabályrendeletet megszegi: nyolc napig terjedhető elzárással és száz forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő*”.⁴⁷ Az elkövetési tárgy az állat, amelynek tekintetében azonban a törvény nem tartalmazott semmilyen megszorítást, szemben a hatályos szabályozással, amely csak a gerinces állatok, illetve a házasított emlősállatok sérelmére való elkövetést tekinti tényállásszerűnek. Az állatkínzás elkövetési magatartásai vagylagosak: az állat kínozása, annak durva bántalmazása, illetve az állatkínzás ellen kiadott rendelet vagy szabályrendelet megszegése.⁴⁸ Az állat „durva bántalmazása” tulajdonképpen a kínozás fogalmi körébe vonható.

⁴¹ JÁMBOR: A kedvtelésből tartott... i.m. 33-37.

⁴² ZOLTÁN: i.m. 45.

⁴³ Uo.

⁴⁴ Uo.

⁴⁵ [Rólunk – Herosz](#)

⁴⁶ KÁROLYI Judit: Az állatkínzás szabályozásának fejlődése Magyarországon. Acta juridica et politica, 2006. 5.

⁴⁷ 1879. évi XL. törvénycikk a magyar büntető törvénykönyv a kihágásokról. 86.§ [getpdf \(jogtar.hu\)](#)

⁴⁸ JÁMBOR – PAULOVICS: A társállatokkal kapcsolatos rendelkezések a büntetőjogban. Miskolci Doktoranduszok Jogtudományi Tanulmányai, Miskolc, 2014. 161.

Az állat „kínzása” alatt ugyanakkor az állat testének fájdalmat okozó sérelmezésén túl a munkában való túlerőltetést is értették, azaz: ha erőtlen vagy beteges állatot használtak fel az erőit meghaladó terhek vontatására, vagy egyébként megfeszített munkára, aminek következtében az állat teljesen kimerült és munka közben összeesett.⁴⁹

A Kbt. 86. §-ának rendelkezése szerint az elkövetési magatartások köre nem tekinthető taxatívna: minden olyan cselekmény is állatkínzásnak minősül, ami nem esik a „kínzás”, illetve a „durva bántalmazás” fogalma alá, de amelyet egy alacsonyabb szintű jogszabály - az állatkínzás ellen kiadott rendelet vagy szabályrendelet állatkínzás gyanánt tilt.⁵⁰

Az állatkínzás Kbt.-ban szabályozott tényállása mellett a téma szempontjából meg kell említeni azt, hogy az állatvédelem szempontjából figyelemreméltó jogszabályok jelentek meg a XIX. század második felében, amikor büntetni kezdték a tiltott módon való halászatot, illetve vadászatot.

A Kbt.-ban először jelentek meg a veszélyes vadállat tartásával kapcsolatos rendelkezések. A 121. § kimondta, hogy nyolc napig terjedő elzárással és száz forintig terjedő pénzbüntetéssel büntetendő, aki hatósági engedély nélkül veszélyes vadállatot tart, vagy ha ilyen engedéllyel rendelkezik, az ilyen állatok tartására és őrzésére vonatkozó szabályokat vagy az adott esetben kiadott külön hatósági utasítást megszegi.

A Kbt. 122. §-ban további tényállást fogalmazott meg, amelyhez az előzőnél súlyosabb büntetési tételt rendelt. Egy hónapig terjedhető elzárással és kétszáz forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő az, akinek birtokában vagy felügyelete alatt veszélyes vadállat vagy olyan kutya, vagy más olyan állat van, melyről tudja, hogy az ember életére vagy testi épségére nézve veszélyes, s mindamelllett a veszély megelőzésére és megakadályozására szükséges elővigyázati és oltalmi intézkedéseket nem alkalmazza. Ugyanezen büntetés éri a veszélyes vadállat birtokosát vagy felügyelőjét, aki az esetben, ha a vadállat kiszabadult, annak kézrekerítése vagy ártalmatlanná tétele érdekében a szükséges intézkedéseket azonnal meg nem teszi s egyszersmind a hatóságot az eseményről azonnal nem értesíti.

Noha a Kbt. viszonylag kevés állatvédelemmel kapcsolatos rendelkezést tartalmazott, mégis összességében úgy gondolom, hogy jelentős lépést jelentett, hogy az ismertett tényállásokban a jogalkotó büntetéssel sújtotta az állatokkal szabálytalan, vagy kíméletlen tevékenységek elkövetőit.

A halászatról szóló 1888. évi XIX. törvénycikk szabályozta a halászati kihágásokat, melyek közül a tiltott módon való halászás érdemel említést. Ezt a – 200 forintig terjedő pénzbüntetéssel büntetendő – kihágást követte el az, aki kábító, mérgező és robbanószerrel (oltatlan mész, dinamit stb.) halászott.

A vadászatról szóló 1883. évi XX. törvénycikk meghatározta a vadászás eszközeit és kimondta, hogy a vadászat csak lőfegyverrel vagy lóháton bárminemű vadászegek használatával volt gyakorolható. Ezzel szemben „*szabad időben is tiltatik minden szőrmés vagy szárnyas hasznos vadat törökkel, hálókkal, hurkokkal elfogni vagy megölni, különösen tűzokokat ólmos esők alkalmával behajtani vagy agyonverni*”.⁵¹ Véleményem szerint a halászat, illetve vadászat körében megjelent fenti szabályok humánusabbá tették ezen tevékenységek gyakorlását és így az állatokkal való bánásmódot is. Ezen rendelkezések előrelépést jelentettek a modern állatvédelem felé.

⁴⁹ KÁROLYI: i. m. 6.

⁵⁰ Uo.

⁵¹ KÁROLYI: i. m. 7.

3.3. Állatvédelmi rendelkezések a 20. században

A második világháborút követően – a társadalmi, politikai változások eredményeként – jelentősen átalakult a büntető anyagi jogi szabályozás. Az 1955. évi 7. tvr.-ben a jogalkotó a Kbt.-ban, illetve külön jogszabályokban szabályozott kihágások többségét szabálysértésekké minősítette, és csak néhányat minősített büntetté. Az állatkínzás e változtatás eredményeként 1955-től nem bűncselekménynek, hanem szabálysértésnek minősült, aminek eredményeként a büntetőjogból az államigazgatási jog területére került át.⁵² Véleményem szerint ez a változtatás lényeges visszalépést eredményezett, mivel az állatkínzás ennek eredményeként több évtizeden keresztül kisebb súlyú „bűncselekménnyé” vált, és a büntetési tétele is enyhébb volt.

Az egyes szabálysértésekről szóló 17/1968. (IV. 14.) Korm. rendelet szabályozta az állatkínzás tényállását. A Korm. rendelet 25. §-ának eredeti rendelkezése szerint az követte el a szabálysértést, aki „állatot nyilvánosan, botrányt okozó módon vagy durván bántalmaz”. Az állatkínzás szabálysértési tényállása átvette a kihágási Btk. szabályozását.

Az állatkínzás szabályozásában a következő lényeges változást az 1999. évi LXIX. törvény, és az ahhoz kapcsolódó az egyes szabálysértésekről szóló 218/1999. (XII. 28.) Korm. rendelet nyújtott.

Az állatkínzás ez utóbbi jogszabályban szerepelt, a közrend elleni szabálysértések között, a 2. §-ban. Eszerint ötvenezer forintig terjedő pénzbírsággal volt sújtható, illetve a helyi önkormányzat képviselő-testülete hivatalának erre felhatalmazott ügyintézője, valamint a közterület-felügyelő helyszíni bírságot szabhatott ki arra, aki

- a) gerinces állatot közterületen vagy nyilvános helyen, mások felháborodására alkalmas módon bántalmaz, annak akaratlagosan fizikai fájdalmat okoz, illetőleg természetével ellentétes cselekedetre kényszerít,
- b) gerinces állaton szükségtelenül olyan beavatkozást végez, amely alkalmas arra, hogy másokban felháborodást vagy riadalmat keltsen,
- c) gerinces állat tartásának minimális feltételeit nem biztosítja, a tartás módszereivel az állatnak fizikai fájdalmat, egészségkárosodást, megbetegedést okoz.

Úgy gondolom, hogy ez a jogszabály már összhangban volt a mai napig is hatályos – bár számtalan módosított – 1998. évi XXVIII. törvény az állatok védelméről és kíméletéről (a továbbiakban: Ávtv).

Az Ávtv. létrejöttéhez szükséges volt, egy több mint két évtizedes társadalmi összefogás is. Az első komolyabb megmozdulás Herman Ottó Országos Állat- és Természetvédő Egyesület nevéhez fűződik, hiszen a civil szervezetként működő egyesület 1987-ben egy teljes állatvédelmi törvénytervezettel állt elő. A tervezetet 1992-ben az Országgyűlés Környezetvédelmi Bizottsága megvitatta, és el is fogadta. A tervezetből azonban ekkor még nem lett törvény. Az 1990-es évek közepére az állatvédő szervezetek, a média és a közvélemény is igényt tartott egy állatvédelmi törvény megalkotására. Ezen kezdeményezések hatására megszületett a jelenleg is hatályos, többször módosított állatvédelmi törvényünk.⁵³

⁵² Lásd részletesen: KÁROLYI: i. m. 8-9.

⁵³ JÁMBOR: A kedvtelésből tartott... 40-41.

4. Összegzés

Tanulmányom elméleti megalapozása során igyekeztem rávilágítani arra, hogy az állatvédelem eszméje már az ókori görögöknél is megjelent, majd ezt követően számos filozófust és jogtudóst foglalkoztatott. Az erkölcsi alapú állatvédelem kialakulásában elsőként Arisztotelész töltött be kiemelkedő szerepet, majd a modern állatvédelem gondolatának kialakulása Jeremy Bentham, majd jóval később Peter Singer munkásságához köthető.

Az Angliában kialakult állatvédelmi joggal kapcsolatos szabályozást egy önálló, a maga korában világviszonylatban is meghatározó modellnek tekinthetjük, hiszen számos állam – köztük Magyarország is – a brit állatvédelmi szabályozást tekintette elsődleges forrásnak. Ugyanez állítható az állatvédelemben résztvevő civil szervezetek szerepét illetően is.

A brit jogfejlődésben hamar szerepet kaptak az állatvédelemmel foglalkozó civil szervezetek. Felléptek az állatokkal szembeni durva bánásmóddal szemben, valamint korán megnyerték a közvélemény támogatását is az ügy érdekében. Arra a megállapításra jutottam, hogy hazánkban az állatvédő civil szervezetek megalakulása – brit mintára – meglehetősen hamar megtörtént, köszönhetően Herman Ottó állatvédelem iránti elhivatottságának. E szervezet, illetve annak jogutódja meghatározó szerepet játszottak a jóval később elfogadott állatvédelmi törvény előkészítésében is.

A meghatározó lépések a hazai állatvédelmi jog szabályozásában a 19. század elején kezdődtek, és napjainkig tartanak. A 19. században a Kbt. viszonylag részletesen szabályozta az állatvédelmet és a benne foglalt büntetési tételek is hatékonyak mondhatók. 1955-ben ugyanakkor jelentős visszalépés következett be az állatvédelmi jog szabályozásában, mert az új rendelkezések a korábbi kihágások többségét szabálysértéssé minősítették és enyhébb büntetéssel sújtották. Sajnálatos módon arra, hogy az állatvédelem jelentőségének megfelelően ismét előtérbe kerüljön, egészen 1998-ig, az Egységes Állatvédelmi Törvény elfogadásáig kellett várni. Igaz, hogy azóta számos változáson ment keresztül, ami által egyre hatékonyabbá vált és egyre több, az állatvédelem részterületeihez kapcsolódó alacsonyabb szintű jogszabály is elfogadásra került. Mégis úgy gondolom, hogy hazánkban az állatvédelmi jog további fejlesztésével kapcsolatban bőven van még tennivaló, az állatok jólétének teljeskörű biztosítása érdekében.